

„СВЕВЛАД“ – www.svevlad.org.rs

Милан Петровић, „Квалификација словенског родноверја у стручној литератури – неопаганизам или етничка религија“

Примљено: март, 2013.

Објављено: март, 2013.

Квалификација словенског родноверја у стручној литератури – неопаганизам или етничка религија

Милан Петровић*

АБСТРАКТ: Досадашња пракса показала је да се словенско родноверје у стручној литератури квалификује и класификује на неодговорајући начин. Аутори превиђају основна правила научног метода и произвољно квалификују словенско родноверје на основу недовољне количине података. Овај рад је покушај да се укаже на методолошке проблеме у стручној литератури везаној за словенско родноверје и предложи кораци који би водили ка решењу тих проблема. Кроз разматрање публикација о словенском родноверју више различитих аутора указано је на неадекватност квалификовања словенског родноверја терминима коју нису једнозначни и лоше су дефинисани. Акцент рада је на термилошким недостацима стручне литературе. Словенско родноверје је постало згодно место да се без последица и уз мало труда прави каријера писањем чланака на граници сензационализма, без теренског рада, коришћењем застарелих података или чак измишљањем података. Уклањање термилошких недостатака би решило ове и друге проблеме који постоје у приступу стручне литературе словенском родноверју. За наведене проблеме предложена су једноставна и сврсисходна решења.

Кључне речи: словенско родноверје, паганизам, неопаганизам, савремени паганизам, модерни паганизам, етничка религија, родна вера, многобоштво, незнабоштво

* Преписка са аутором: mpetrovic.svevlad@gmail.com

1. Увод

Циљ сваког научног дела, било да је реч о чланку, студији или књизи је да читаоцу (који може бити стручњак у пољу којим се дато научно дело бави или лаик, који само жели да се ближе обавести о том пољу) објективно пренесе резултате истраживања, експеримента, синтезе или анализе на јасан и једнозначан начин, при чему је читалац (или би бар требало да буде) обавештен и о мањкавостима и ограничењима датог дела.

У домаћој (српској) литератури се за словенско родноверје по правилу користи израз *неопаганизам*, као одредница, а често и као сам назив.[1] Сличан је случај и са литературом на другим словенским језицима (руском,[2],[3],[4],[5],[6] словеначком,[7] итд.)

У литератури на енглеском језику ситуација је још драстичнија – док се с једне стране обесхрабрује употреба израза *неопаганизам* и изрази као што су *модерни паганизам* и *савремени паганизам* имају све већу потпору научне заједнице, са друге стране поједини аутори инсистирају на томе да словенско родноверје називају *словенским неопаганизмом* (енг. *Slavic Neopaganism*) у смислу синонима, те имамо ситуацију да у словенско родноверје трпају свакаке религије и култове, који чак немају никакве везе са Словенима.

Имајући у виду на почетку наведени циљ, размотрићемо сврсисходност и оправданост коришћења израза као што су *паганизам*, *неопаганизам*, *савремени паганизам*, *модерни паганизам* у радовима који обрађују феномен словенског родноверја, као и могуће алтернативе овим изразима као што су *етничка религија* и *родна вера*. Анализом значења дефиниција датих

израза биће показано да је у стручним радовима несврссходно означавати словенско родноверје као паганизам или њему сродним или изведеним појмовима.

2. Паганизам и синоними – одреднице или увреде?

Паганизам од лат. *pagus*, *pagani* (у значењу: сеоско имање, сељак, житељ руралних крајева) је израз који је настао и пре појаве хришћанства. Изразом *паган* су називани они земљорадници који нису служили војску. У овом значењу је израз *паган* коришћен од II-I века пре нове ере, па све до прве половине IV века нове ере, када хришћанство, које се првенствено ширило у центрима финансијске и политичке моћи, тј. градовима, постаје призната религија у Римском царству. Како је сеоско становништво по правилу остајало одано вери својих предака, то је некадашњи израз за земљораднике (у текстовима хришћанских аутора) постао одредница за вероисповест другачију од хришћанства. Овај израз се највише користи у германским и романским језицима.

Међутим, дефиниција самог појма „паганизам“ постоји колико има аутора – сваки има неку своју дефиницију. Тако паганизам може да се односи на многобожачке, етничке религије оних делова Европе и Северне Африке који су били под влашћу Римског царства (грчку, римску, египатску, итд.) које су настале пре хришћанства;[8] може означавати све европске многобожачке, етничке религије које су настале пре хришћанства (грчку, римску, германску, галску, словенску, нордијску, келтску, пруску, литванску, итд.); према „Католичкој енциклопедији“ (*Catholic Encyclopedia*) паганизам означава „*све религије сем једне праве коју је открио*

Господ и, у ужем смислу, све религије сем хришћанства, јудаизма и ислама.“, а користи се и као синоним за многобоштво;[9] Оксфордски речник енглеског језика дефинише паганизам као „оне религије које не спадају у главне светске религије; пежоративно – онај који није хришћанин“;[10] Меријам-Вебстер (*Merriam-Webster*) речник америчког енглеског језика дефинише пагане као „1: *heathen*;“^а нарочито: следбеник многобожачке религије (као у старом Риму); 2: онај ко има мало или нимало вере и који се одаје сексуалним ужицима и ужитку у материјалном: особа која није религиозна или хедониста“;[11] у Кур'ану се паганима називају следбеници арапске етничке религије, за разлику од „људи од Књиге“ (муслимани, хришћани и јудаисти);[12] „Лексикон страних речи и израза“ паганизам дефинише као „незнабоштво, многобоштво (израз настао по томе што се незнабоштво најдуже задржало по селима“;[13] поједине дефиниције паганизма укључују или искључују хиндуизам, ђаинизам, тенгризам, будизам или неке друге источњачке религије. Поједине дефиниције се ограничавају само на Европу, друге на Европу и Северну Америку, а неке опет укључују и афричке народне религије и веровања; неке дефиниције паганизма укључују само многобожачке религије; поједине дефиниције паганизма укључују и нерелигиозни атеизам, итд. Исак Боневиц (*Isaac Bonewits*)^б при дефинисању паганизма каже следеће: „Рани римски хришћани су користили

израз „паган“ да опишу све који су радије обожавали прехришћанска божанства, за која су хришћани одлучили да су „заправо“ прерушени демони, на основу навике руралног становништва да се држе своје старе вере дуже него житељи градова, и на основу тога што многобошци нису били вољни да приступе „војсци нашег Господа“. Током векова, реч „паган“ је постала обична увреда, коју су хришћани примећивали на монотеистичке следбенике ислама (и обратно), протестанти и римокатолици међусобно, док је поступно добијала конотацију „лажне религије и њених следбеника“. Почетком XX века, основно значење речи је постала мешавина атеисте, агностика, хедонисте, нерелигиозног, итд. (када се односи на образованог, белог, хетеросексуалног мушкарца, европског, али не келтског порекла) и „неуки дивљак и/или перверзњак (када се односи на све остале на планети).“[14] Мајкл Јорк (*Michael York*) под изразом „паганизам“ подразумева нестале вере прехришћанске Европе, живе домородачке религије, модерне религије као што су хиндуизам и шинто и нове религиозне покрете савременог паганизма.[15]^с Аитамурто под паганизмом сматра „религију природе оријентисану ка земљи, која слави различитост и тако промовише етничку толеранцију“.[16] Када пише о религији Словена Спасоје Васиљев користи израз *незнабожачка вера* (sic!), што је врло занимљиво, имајући у виду да Васиљев нашироко разматра различите богове и богиње Словена.[17] Бојан Јовановић (пишући са позиција православног хришћанства) указује да паганизам није довољно дефинисан

^а Биће објашњено касније у тексту.

^б Овде наводимо дефиниције Исака Боневица због јединствене академске титуле коју је стекао на Универзитету Беркли, за чије је стицање морао прибавити посебна знања, као и због непосредног контакта са верницима многобожачких религија, што га свеукупно чини вероватно најпозванијим стручњаком за давање дефиниција оваквог типа.

^с При томе, Јорк посматра паганизам као, у неку руку, јединствену религију (религију из које су проистекле све остале религије, укључујући и аврамске религије), а не заједнички израз за више различитих религија.

појам, али и уводи појам „постхришћанско паганство“, којим истиче појаву да се у повољним приликама паганизам изнова јавља код претходно христијанизованог становништа и на особину паганизма да се јавља дисконтинуирано, чак и после периода потискивања.^d Јовановић одређеност појма паганизам везује за конкретну примену, примењујући да тај појам има различита значења у зависности од релије на коју се примењује, као и да се одређењем тог појма са становишта хришћанства губе разлике које постоје између религија окарактерисаних као паганске.[18]

У германским језицима изразу „паган“ одговара енг. *heathen*, нем. *heide*, хол. *heiden*, од старонордијског *hæðen*, старонордијског *heidinn*, старовисоконемачког *heidan* – а од готског *haiþno*, што је могуће превод латинског *paganus* у смислу „жителј руралних крајева“.^e Дефиниције овог појма редовно укључују и опаску да је реч о погрдном изразу, па тако Оксфордски речник енглеског језика сем напомене да је реч о погрдној речи и објашњења да је у питању „*особа која не припада уобичајеним религијама (нарочито хришћанству, јудаизму или исламу)*“ додаје и следеће: „*некултурна особа; особа којој недостају морални принципи*“;[19] док Меријам-Вебстер речник америчког енглеског језика пише „*чудан, нецивилизован*“ и „*1. непреобраћени припадник народа који не признаје библијског бога; 2. нецивилизована или нерелигиозна*

^d Треба истаћи да се Јовановић храбро ухватио укоштац са аспектом паганизма који је слабо обрађен у стручној литератури – особиним дисконтинуиране појаве. Овај аспект је од изузетне важности, између осталог и за разумевање појма *неопаганизам*.

^e Интересантно је да је Јакоб Грим у „*Deutsche Mythologie*“ изнео идеју да *heathen* можда долази од јерменског *hethanos*, а које је настало од грчког *ἔθνος* (род, народ), те би тако по значењу било ближе руском *язычество*, него латинском извору.

особа“.[20] Наглашавамо да је реч о синониму изразу „паган“.

Занимљива је ситуација у руском језику, у коме се као аналог изразу паганизам користи израз „језичество“ (рус. *язычество*), од црквенословенског *іа́зыкъ* – народ, род, племе. Овај израз одговара грчком *ἔθνοί*, односно латинском *gentilis*. Израз је умногоме прецизнији од израза паганизам, јер указује на етничку, народну одредницу веровања.

Лако се увиђа да не постоји једна јасна и једнозначна дефиниција појма паганизам (и његових синонима) и да тај појам умногоме варира у односу на регион и време, а често и у односу на вероисповест аутора дефиниције. Уочава се да је термин паганизам, у смислу одређења вероисповести, првобитно дефинисан из угла једне конкретне религије и њеног верског, догматског учења. На више места се паганизам дефинише као недостатак религиозности – што, по дефиницији, дисквалификује овај термин за примену у стручним радовима који се тичу религије. Не треба занемарити ни то да израз „паганизам“ врло често има пежоративно значење. У науци – где би сваком феномену требало приступати без предрасуда, са нагласком на објективност – недопустиво је једну религију дефинисати на основу догматских ставова друге религије, која при томе име историју непријатељства и сукоба са датом религијом. Из наведених разлога етнологи (и други стручњаци који се баве истраживањем религија) избегавају да користе израз паганизам и њему сродне термине. Уместо њега користе прецизније изразе као што су многобоштво (политеизам), тотемизам, анимизам, етничка религија и сл. (у зависности од конкретне религије коју обрађују).

3. Неопаганизам и сродници – сто људи, сто ћуди

Додавањем префикса „нео-“ (гр. νέος – нов, млад) на нејасно и непрецизно дефинисан појам паганизам, настао је израз *неопаганизам* – појам који је још слабије дефинисан и још мање прецизан од свог претходника. Овај израз је први пут употребљен 1868. године.^f

Оксфордски речник британског енглеског језика дефинише неопаганизам као „*модерни религиозни покрет који укључује веровања и обредне праксе традиција изван великих светских религија, нарочито оне из прехришћанске^g Европе и Северне Америке*“,[21] а Оксфордски речник америчког енглеског језика додаје и следеће објашњење: „*неопаганизам је веома разноврсна мешавина древних и модерних елемената, у којој обожавање природе (под утицајем модерних заштитара животне средине) често игра главну улогу. Други утицаји укључују шаманизам, магијске и окултне традиције и радикалну феминистичку критику хришћанства*“.[22] Меријам-Вебстер речник америчког енглеског језика неопагане дефинише као „*особе које практикују савремене облике паганизма (као што је Вика^h)*“,[23] „Лексикон страних речи и израза“ неопаганизам дефинише као „*ново незнабоштво, покушај да се стара незнабожачка*

веровања обнове и да замене хришћанску религију“.[24]

У литератури на руском језику аналог неопаганизму је кованица *неоязычество*. И овај израз, сасвим очекивано, има онолико дефиниција колико има аутора. Неке од њих су и дефиниције Виктора Шнирелмана (*Виктор Шнирелман*) „*општенационална религија, коју је вештачки направила градска интелигенција из фрагмената древних локалних веровања и обреда у циљу препорода*” „*националне дуовности*“;[25] Алексеја Гајдукова (*Алексей Гайдуков*) „*скуп религиозних, парарелигиозних, друштвено-политичких и историјско-културних удружења и покрета, који се воде прехришћанским веровањима и култовима, обредима и магијским праксама, заинтересовани за њихов препород и реконструкцију*“[26] и Александра Гурка (*Александр Гурко*) „*нове религије, конструисане на основу многобожачких веровања у циљу изнаглажења новог етничког идентитета и/или ради развоја новог идеолошког система*“.[27] Интересантно је приметити да сва три наведена аутора словенско родноверје посматрају као религију која је настала крајем XX века у Русији и Украјини, при чему тенденциозно под словенско родноверје подводе и оне верске покрете који са истим немају везе, као што је на пример англизамⁱ. [28] Није

^f У писму у вези обнове хеленизма, које је написао амерички филозоф и психолог Вилијам Џејмс, 5. априла 1868. године.

^g Сам термин „прехришћански“ је такође врло нејасно дефинисан, те може значити пре рођења Исуса Христа или пре наступања хришћанства, што је категорија зависна од времена и локације, те није једнозначна, нити јасна.

^h Вика (*енг. Wicca*) је модерна религија настала у Великој Британији половином XX века, на бази појединих веровања преузетих из етничких религија европских народа и модерне теологије и ритуала. Најчешће је двобожачка.

ⁱ Инглизам је нова, еклектичка религија коју је створио руски езотериста, уфолог и истраживач паранормалних појава Александар Хиневич (*Александр Юрьевич Хиневич*). Пун назив је ове верске заједнице је „*Древноруска црква православних старовераца – Инглинга*“. Ова верска заједница је позната по екстремистичким и расистичким испадима. Литература којом се инглинзи користе се у Руској федерацији налази на списку екстремистичких дела, а сам Хиневич је осуђен због „*организовања делатности екстремистичке организације*“. Назив Инглинзи потиче од назива најстарије познате скандинавске династије *енг. Ynglings*.

необично ни да неки од аутора, који су нарочито критички према словенском родноверју, фалсификују податке које износе у својим радовима, као што је случај са Шнирељманом, те имамо случајеве измишљања митова о словенском родноверју од стране дела научне заједнице.[29] Показује је се да ови аутори у свом раду значајно одступају од научне методологије, те то треба имати у виду када се разматрају и користе дефиниције које дају.

У покушају да уведе какав-такав ред у какофонију постојећих дефиниција паганизма и неопаганизма, Исак Боневиц је увео нове појмове:

палеопаганизам – „изворне, многобожачке, вере окренуте природи у племенској Европи, Африци, Азији, Америкама, Океанији и Аустралији, које су биле практиковане (или у ретким случајевима се још увек практикују) као нетакнути системи веровања. Од такозваних „великих светских религија“, хиндуизам (пре доласка ислама у Индију), таоизам и шинто, на пример, спадају у ову категорију.“

мезопаганизам – „општи израз за разне организоване и неорганизоване покрете, зачете као покушаји реконструкције, обнове и наставка онога што су њихови аутори сматрали да су најбољи аспекти палеопаганских начина њихових предака (или претходника), али који су под јаким утицајем (случајно, намерно и/или невољно) концепата и пракси монотеистичких, дуалистичких или нетеистичких погледа на свет зороастризма, јудаизма, хришћанства, ислама или раног будизма. Примери мезопаганских система веровања укључују слободно масонство, розенкројџеризам, теозофију, спиритуализам, итд., као и оне облике друидизма који су под утицајем наведених покрета, многе вере афричке

дијаспоре (као што су хаићански вуду, сантерија, кандомбле, итд.), сикизам, више секти хиндиузма на које су утицали ислам и хришћанство, махајана будизам, религија и филозофија телеме Алистера Кроулија, одинизам (неки правци нордијског паганизма), већина „породичних традиција“ вештичарства (оне које нису у потпуности лажиране), и већина ортодоксних (тј. „британских традиционалних“) деноминација Вике.“. Боневиц је такође редефинисао појам

неопаганизам – „општи израз за разне организоване и (углавном) неорганизоване покрете, зачете од око 1960. године (иако имају корене у литератури који сежу до половине XIX века) као покушаји реконструкције, обнове и наставка онога што су њихови аутори сматрали да су најбољи аспекти палеопаганских начина њихових предака (или претходника) стопљени са модерним хуманистичким, плуралистичким и инклузионим идеалима, док се свесно труде да што је могуће више елиминирају утицаје традиционалног монотеизма Запада, дуализма и пуританизма на њихове покрете. Основна неопаганска веровања укључују мноштво божанстава свих полова, схватање тих божанстава истовремено као иманентна и трансцендентна, посвећеност свести о животној средини и вољност да се изводе магијски и спиритуални ритуали ради помоћи себи и другима. Примери неопаганизма укључују Цркву свих светова, већину хетеродоксних традиција Вике, друидизам како га практикују Дружина друида (*Ár nDraíocht Féin*, енгл. *A Druid Fellowship*), Хенџ Келтрије (*Henge of Keltria*), неки

^j Хенџ (енгл. *henge*) је неолитска сакрална грађевина, кружног или овалног облика, која се састоји од равног платоа оивиченог камењем, дрвеном оградом или земљаним насипом и ровом. Најпознатији пример Стоунхенџ, у

правици нордијског паганизма и неке облици будизма чији верници себе називају „будистичким паганима“^k. Израз неопаганизам је током шездесетих и седамдесетих година популарисао Оберон Зел (*Oberon Zell*), оснивач Цркве свих светова.^k[30]

Приметимо да Боневиц нигде не показује да је уопште свестан постојања словенског родноверја и уопште обнове прехришћанских религија југоисточне, централне и источне Европе.

Може се лако уочити да (као и у случају паганизма и његових синонима) не постоји једна јасна и једнозначна дефиниција појма, већ сваки аутор даје своју дефиницију у складу са својим знањем, искуством и афинитетима. Често се дешава да вероисповест, идеолошка и политичка припадност аутора играју важну улогу у формулисању дефиниције. Треба напоменути да се то односи на ауторе свих вероисповести, укључујући и оне чланове научне заједнице који су многобошци.[31] Стога је сасвим разумљиво да се у стручним радовима^l избегава коришћење термина „неопаганизам“, већ се уместо истог користе „савремени паганизам“ (енг. *contemporary paganism*)[32],[33],[34],[35] и „модерни паганизам“ (енг. *modern paganism*).[36],[37] Треба уочити да Мајкл Стрмиска (*Michael Strmiska*) паралелно користи изразе паганизам,

југозападној Енглеској, је аномалија, јер се рав налази изван насипа, уместо обратно.

^k Црква свих светова је религиозна група формирана 1962. године у САД. Веровања групе су заснована на идејама исказаним у научно-фантастичним романима Роберта Хајнлајна, двобојачком систему, грчкој етничкој религији и другим елементима из разних извора. Званични сајт групе: <http://www.caw.org/>

^l У Европи, али не толико и у Северној Америци, што је и за очекивати, имајући у виду да конзервативна хришћанска већина у академским круговима у САД значајно отежава примену научне методологије у студијама религије.

неопаганизам, модерни паганизам, савремени паганизам – понекад као синониме, а понекад као различите категорије[38] (на тај начин само доприносећи постојећој конфузији), али и да када пише о словенском родноверју у Украјини, прави разлику између израза „паганизам“ и израза „родна вера“ (енг. *native faith*).[39]

4. Примена лоше дефинисаних на словенског родноверје – последице и паралеле

Размотримо шта се дешава када се неки од изнетих појмова или нека од нових термилошких конструкција као што су „руско родноверје“, „украјинско родноверје“ (и сличне фразе које постоје искључиво у радовима појединих аутора) примене на словенско родноверје.

Једна од последица класификације словенског родноверја као неопаганизма је и та да будући аутори (и лаици) приступају са предрасудом да је реч о новој религији, која настаје отприлике у време када настаје и њено име – крајем седамдесетих и почетком осамдесетих година XX века^m. [40]

^m Јасан пример се може наћи у раду Карине Аитамурто (*Kaarina Aitamurto*), где се она позива на Шнирељманов рад, те осим преузимања Шнирељмановог става да словенско родноверје настаје крајем седамдесетих и почетком осамдесетих година XX века, преноси и погрешан став да је инглизам део словенског родноверја. Нажалост, Аитамурто усваја Шнирељманову конструкцију „руско родноверје“ и на тај начин показује да је несвесна да је прво удружење словенског родноверја у Пољској организовано 1921. године под називом „Лешки круг обожавалаца Световида“ (пољ. *Lechickie Koło Czcieli Światowida*), а да је прво удружење словенског родноверја у Украјини, под називом „Родна вера“ (укр. *Рідна віра*), регистровао др Владимир Шајан (рус. Володимир Петрович Шаян) 1934. године. При томе, аутори

Друга последица је стављање словенског родноверја у исти кош са новим религијама, које настају вештачким стварањем, кроз еклектичке приступе и у духу Њу Ејџ покрета.

Као трећу последицу можемо да приметимо вештачку поделу словенског родноверја на руско родноверје, украјинско родноверје, пољско родноверје, српско родноверје итд. Иако оваква подела не постоји на терену, може се рећи да у свакој од словенских земаља словенско родноверје има неке своје специфичности, које су условљене друштвено-политичким, верским и историјским приликама.

Имамо пример Белорусије, у којој је изражена подршка очувању и развоју народног предања и културе на нивоу државних институција – подршка која представља добру подлогу за промовисање словенског родноверја. У Словенији се документарни филмови који се баве сведочанствима о обичајима и обредима словенске етничке религије емитују на државној телевизији, а академски кругови су врло заинтересовани за истраживање народног предања и словенске етничке религије. У неким другим земљама таква подршка не постоји, или постоји притисак од стране аврамских религија на државне институције, па словенско родноверје теже долази до изражаја, стручни (и лаички) текстови су слабијег квалитета, а постоје и разне нежељене појаве где поједини аутори словенском родноверју приступају из ниских побуда, те своју идеологију промовишу под маском словенског родноверја. И поред свих ових специфичности које постоје између различитих словенских земаља, опет се не може наћи довољно

изостављају историјски друштвено-политички контекст који јасно указује на непостојање услова за регистравање удружења словенског родноверја, верских заједница словенског родноверја и организовано јавно деловање словенских родноверних.

оправдања да се словенско родноверје дели на бугарско, хрватско, словеначко, чешко, итд. – реч је о истој религији, истина са примесима локалних прилика, али свеједно заједничкој словенској религији.

Аитамурто врло јасно избегава да користи израз „неопаганизам“ када се бави словенским родноверјем, чинећи прве кораке у правом смеру.[41] У једном свом раду она користи изразе „родноверје“, „савремени паганизам“ и „руски паганизам“.[42]

Занимљиво је уочити да са једне стране неки аутори немају никаквих проблема да словенско родноверје убаце у исти кош са Виком, О.Т.О.-ом^п и разноврсним другим синтетичким религијама насталим током XX века, а да са друге стране праве вештачку поделу на руско родноверје, украјинско родноверје, пољско родноверје, итд. При томе, у словенско родноверје (или регионална словенска родноверја) убрајају и оне верске заједнице које не спадају у словенско родноверје: англизам, РУНВиру, ° Јагноверу, Ладоверу, итд. Стрмиска, на пример, иако на једном месту прави јасну разлику између верника РУНВире и словенских (тј. украјинских) родноверних, свеједно у истом тексту РУНВиру представља као најбројнију скупину словенских родноверних, што је можда и тачно за подручје САД или Канаде, где РУНВира има своју базу, али свакако није тачно за подручје Европе и Азије. Шнирелман у словенско родноверје потпуно неосновано убраја англизам. Аитамурто

^п О.Т.О. (*Ordo Templi Orientis* или Ред Источног Храма) је међународна верска организација настала почетком XX века. Устројена је по узору на слободно зидарство, а њени верска учења су заснована на Телеми – религији који је направио Алистер Краули (*Aleister Crowley*).

[°] РУНВира или Родна Украјинска Народна Вера (*ukr. Рідна Українська Національна Віра – РУНВира*) је монотеистичка религија коју је 1964. године направио Лав Силенко (*Лев Силенко*) у САД.

прво усваја назив „родноверје“ који се односи на словенско родноверје у Русији, при чему англизам посматра као његов интегрални део,[43] да би касније назив „родноверје“ употребила за словенско родноверје у општем случају (још увек убрајајући англизам у словенско родноверје).[44] Ефекат који је добијен је да се на целокупно словенско родноверје преносе закључци добијени „проучавањем“ словенског родноверја на територији Руске федерације, при чему је често реч о групама које са словенским родноверјем немају никакве везе (да не помињемо да су се од англизма организације, удружења и општине словенског родноверја јавно оградиле посебним саопштењима,[45],[46] а и да се англисти, такође јавно, ограђују од словенског родноверја).

Поједини аутори (углавном на Западу) стављају знак једнакости између појма „словенско родноверје“ и појма „словенски неопаганизам“, на тај начин изједначајући културу, традицију, обичаје и народно предање словенских народа и разне ауторске химере састављене од фрагмената различитих религија, езотерије, уфологије и сопствених измишљотина тих аутора. Читалац упућенији у ситуацију на терену остаје да се зачуђен пита где је у свему томе наука и струка, те како је могуће да таквом паушалном, дилетантском и псеудонаучном приступу буде омогућено да се пропагира кроз стручне часописе и друге академске публикације. Поменути читалац ће са неверицом приметити да иако је показано да се извесни стручњаци служе фабриковањем података (у случају Шнирелмана то је показано још 1999. године) њихови се радови цитирају као главне референце о словенском родноверју. И лаицима је потпуно јасно да је тенденција да се словенском родноверју у Чешкој, Пољској или Србији припишу особине верских заједница из неке друге земље

– заједница које не спадају у словенско родноверје – псеудонаучна. Нажалост, такве тенденције су постале опште место у стручним публикацијама које се баве словенским родноверјем.

Приметимо да коришћење израза „родноверје“, без одговарајуће одреднице указује на неразумевање самог појма од стране аутора. Родноверју на енглеском језику одговара термин *native faith*, односно *ethnic religion*, тј. (на)родна вера, па је оно одређено народом, односно групом народа о којој је реч. Тако сем словенског родноверја, постоје и родноверја осталих народа и етничких група (нпр. летонско родноверја – *лет. Dievturība*.)

Размотримо хипотетичку ситуацију у којој би горе наведене приступе применили да религије које имају највећи број верника.

Када би смо раније поменути принцип да је нека религија или деноминација одређена својим називом применили на, на пример, источно православно хришћанство (другу најбројнију хришћанску деноминацију и вероисповест са убедљиво највећим бројем верника међу словенским народима), дошли би смо у следећу ситуацију.

Слика 1 Месеослов објављен 1714. године у Кијеву, у коме се уместо назива православље, користи израз **правоверје**.

Иако православно хришћанство има апостолско прејемство,^Р што значи да (бар у теорији православне хришћанске теологије) може да испрати своје порекло до времена првих апостола, сам назив *православље* настаје у време реформи патријарха московског Никона, између 1652. и 1654. године. Пре тога је источно хришћанство било знано као *правоверје*, те нема писаних докумената пре друге половине XVII века у којима се помиње *православље*. Замена израза правоверје изразом православље трајала је скоро читавих наредних сто година (Слика 1.). Међу Србе, израз православље долази после сеобе 1690. године под Арсенијем III Чарнојевићем, када је преко руских књига у литургијску употребу српске цркве ушла и руска редакција црквенословенског језика.

Према раније изложеном принципу (који велики број аутора на словенским језицима примењује на словенско родноверје), могло би се тврдити да је православно хришћанство заправо настало у другој половини XVII века, што је наравно једнако бесмислено, као и тврдња да је словенско родноверје настало крајем XX века.

Када би смо на ислам применили принцип дељења словенског родноверја (на руско, украјинско, српско, итд.), дошли би смо у ситуацију да разматрамо турски (или туркијски) ислам, арапски ислам, египатски ислам, ислам земаља Магреба, итд. Уочимо да је једна од тобожњих догми у исламу о забрани приказивања лика пророка Мухамеда (услед које је смо последњих година имали прилике да видимо велико број демонстрација са често трагичним исходима), заправо правило једне врло специфичне гране ислама.

^Р Апостолско прејемство је принцип црквеног права у православним римокатоличким и другим хришћанским црквама, по коме црквена јерархија непосредно произилази из низа свештеничких рукоположења у непрекинутом низу до апостола.

Слика 2 Илустрација која приказује пророка Мухамеда (десно) како држи проповед. Илустрација се налази у астрономском трактату „Преостали знаци протеклих времена“ персијског научника ал-Бирунија; која је део колекције Националне библиотеке у Паризу.[47]

Правило које не постоји у туркијском исламу, персијском исламу (Слика 2.) или исламу земаља Магреба (Слика 3.).[48]

Слика 3 „Хиџра – Мухамедов бег из Меке, 622.“ Алжирска разгледница из 1920-их или 1930-их, на којој је приказан Мухамед (лево) како улази у пећину.[49]

Применом истог аршина који се примењује у случају словенског родноверја на римокатоличанство (најбројнију хришћанску деноминацију), дошли би смо у ситуацију да говоримо о италијанском римокатоличанству, јукатанском римокатоличанству, ирском римокатоличанству, итд. већ у складу са регионалним и етничким специфичностима. При томе, могли би смо са пуним правом да се позовемо на доктрину о девичанском зачећу

Богородице која је званично усвојена од стране римског папе Пија IX тек 1854. године⁴ и прихватање теорије еволуције усвојено 1950. године⁵ и укажемо да је реч о релативно новој религији, из друге половине XIX века и прве половине XX века, а која је настала обновом старије религије и мешањем модерних утицаја и учења.

Ово је тек мајушни узорак дугачке листе питања у вези аврамских религија – питања која би одједном постала проблематична, уколико би смо аршин којим се мери словенско родноверје у чланцима појединих аутора применили једнако на све религије.

Међутим то се све не чини. Разлог томе је што наведене аврамске религије имају велики утицај у друштву, па према томе и на академску заједницу. Са друге стране, словенско родноверје је маргинална религија, са бројем верника који је на нивоу статистичке грешке и практично никаквим утицајем на академску заједницу. Стога је словенско родноверје згодно место да се без последица и уз мало труда прави каријера писањем чланака на граници сензационализма, без теренског рада, коришћењем застарелих података или чак измишљањем података.

Треба нагласити да употреба израза неопаганизам као одреднице за словенско родноверје, не мора да значи да је аутор вођен разлозима изван струке (идеолошким, верским или псеудонаучним), што илуструје пример Пјотра Вјенча (Piotr Wiench), [50] који је посветио доста времена и теренског рада изучавању словенског родноверја, током кога је разговарао са великим

бројем лидера словенских родноверних и људима који уживају углед међу словенским родновернима. Међутим, тешко је не приметити да сваки аутор који гаји анимозитет према словенском родноверју и исто обрађује кроз призму сопствених идеолошких и верских предубеђења словенско родноверје назива неопаганизмом, што се јасно уочава на примеру Шнирелмана и других.

Словенско родноверје још увек није достигло ону критичну масу која је потребна да се изнуди промена у приступу дела академске заједнице и придржавање научног метода. Жалосно је што је делу научне заједнице потребан спољни притисак да би њихов рад био у складу са научним стандардима.

⁴ Папска була римског папе Пија IX, под називом „*Ineffabilis Deus*“, објављена 8. децембра 1854. године.

<http://www.papalencyclicals.net/Pius09/p9ineff.htm>

⁵ Папска енциклика римског папе Пија XII, под називом „*Humani generis*“, објављена 12. августа 1950. године.

<http://www.papalencyclicals.net/Pius12/P12HUMAN.HTM>

5. Доста о проблемима, сад мало о решењима!

Обичном читаоцу (а вероватно и стручњацима) свакако веома необично делује појава која је врло раширена у стручној литератури – покушај квалификације словенског родноверја пре дефинисања истог. Није сасвим јасно која то научна методологија има приступ по коме се феномен који се обрађује прво квалификује, па тек онда дефинише. Многи проблеми и апсурдне ситуације, који су настали услед ноншалантног приступа основној процедури, која се иначе подразумева, би били лако избегнути да се прво приступило дефинисању, а самим тим и разумевању шта словенско родноверје јесте.

Стога, наведимо овде једну *радну* дефиницију словенског родноверја која може бити (и у ствари би требало да буде) сам почетак – словенско родноверје је обнова многобожачке, етничке религије Словена заснована на писаним, археолошким и етнолошким налазима. Уз ову дефиницију иду и два ограничења или напомене – једна временска и једна просторна. Напомене које свако ко приступа овој теми, био он словенски родноверан или не, мора увек имати на уму. Извори на којима се заснива словенско родноверје покривају релативно широк временски период који обухвата пар миленијума. Стога словенско родноверје није обнова религије Словена каква је постојала у једном одређеном тренутку времена (нпр. 626. године или 1168. године), већ пре композит настао преклапањем тренутно доступних података из различитих временских периода. Друго ограничење се односи на простор, тј. на извесне разлике и специфичности које постоје између веровања, обреда и обичаја четири групе словенских народа и народа који чине те групе. Свакако да признајемо да те разлике

постоје, али у укупном збиру који представља словенску религију, те су разлике многоструко надјачане сличностима. Но, не треба их заборавити. Поједини аутори су те разлике учинили фокусом својих радова, те су неке занемарљиве специфичности довели до екстрема. Са датом радном дефиницијом смо одмах добили и две квалификације – многобожачка и етничка религија.

Практичну примену дате радне дефиниције можемо посматрати у активностима организација које се баве словенским родноверјем широм словенског света, од којих су неке: информациони центар „Свевлад“ (Србија),[51] удружење „Староверци“ (Словенија),[52] удружење „Жртва“ (Пољска),[53] удружење „Свети гај родне вере“ (Словачка),[54] итд. Дата радна дефиниција омогућава да се карактеришу и оне појаве које су до сада трпане у исти кош са словенским родноверјем, а које заправо то нису, те да се и на тај начин заустави изостанак примене научне методологије који се примећује у стручној литератури која се бави словенским родноверјем.

6. Закључак

Показали смо да не постоји оправдање за коришћење израза неопаганизам (или његовог пандана у руском језику – *неоязычество*) када се разматра словенско родноверје, уколико је циљ научног дела да објективно пренесе резултате на јасан и једнозначан начин. Баратање појмовима чије су дефиниције субјективне, те њихова примена у стручним радовима се може означити као псеудонаука. Стога морамо да укажемо на потребу да се употреба таквих појмова у стручној литератури обесхрабри ради поштовања научне методологије.

Класификација и квалификација појаве која се разматра је свакако нужна у научним делима, те је неопходно предложити одговарајућу алтернативу појмовима за које смо видели да нису примерени научној употреби. Као могућу алтернативу треба узети у обзир изразе као што су *етничка религија*, *народна вера*, *многобоштво* и друге појмове који јесу једнозначно одређени. Предлажемо да се словенско родноверје окарактерише као многобожачка етничка религија Словена, а да се правци и поделе у оквиру словенског родноверја разматрају у односу на дату карактеризацију. На овај начин би се избегле бројне недоумице и проблеми са којима су се сретали они који се баве феноменом словенског родноверја и избегао нестручан приступ уз коришћење термина који гарантују изостанак једнозначности и јасног преноса идеја и налаза читаоцу. Иста разматрања треба применити и на обнове осталих етничких религија, као што су: *Dievturība*, *Romuva*,^s *Rāmawa*,^t

^s Ромува (*литв.* Romuva) је балтичка етничка религија, која обнавља веровања и обреде литванског народа пре покрштавања.

^t Рамава (*рус.* Rāmawa) је балтичка етничка религија, која обнавља веровања и обреде пруског народа пре покрштавања.

Maausk^u итд. и на остале етничке религије, нпр. Чимариј йўла^v и друге.

Овде смо се бавили искључиво примереношћу употребе разматраних израза у стручној литератури. Да ли ће се и на који начин разматрани изрази користити у свакодневном говору, саопштењима појединих словенских родноверних општина и удружења које окупљају заинтересоване за словенско родноверје (или друге етничке религије), идеолошкој, политичкој и некој другој литератури није предмет овог рада.

Даље истраживање феномена словенског родноверја би требало да направи систематизацију покрета који се баве словенским родноверјем и да дубље проучи њихове сличности и разлике, као и степен одступања од дефиниције коју смо предложили (узимајући у обзир дата ограничења) и евентуално дају бољу и функционалнију дефиницију словенског родноверја.

^u Мауск (ест. Maausk) је балтичка етничка религија, која обнавља веровања и обреде естонског народа пре покрштавања.

^v Чимариј јула (*рус.* Чимариј йўла ; Čimarij jūla) је етничка религија народа Мари, волга-финске етничке групе, која углавном живи на простору Републике Мари Ел у саставу Руске Федерације.

Референце

- [1] Дејан Ајдачић, „Симболи словенских неопанганских организација“ у „Славистичка истраживања“, ИП Филип Вишњић, Београд, 2007., стр. 132-141.
- [2] Шнирельман, В. А., „Неоязычество и национализм. Восточноевропейский ареал“, Исследования по прикладной и неотложной этнологии. № 114. ИЭА РАН, 1998.
- [3] Гайдуков А. В. „Идеология и практика славянского неоязычества“, Санкт-Петербург, 2000.
- [4] Шнирельман, В. А., „Неоязычество на просторах Евразии.“, Библиейско-богословский институт св. апостола Андрея, Москва, 2001.
- [5] Кавыкин О. И., Родноверы. (Самоидентификация неоязычников в современной России)., Институт Африки РАН, Москва, 2007.
- [6] Гурко А., „Неоязычество в Беларуси“, Беларуская думка. 1999. № 10.
- [7] Aleš Črnič, “Nove religije? A mislite kršćanstvo?”, *Sodobno poganstvo na Slovenskem*, *Etnolog* 21 (2011), 163-178, Slovenski etnografski muzej, Ljubljana, 2011.
- [8] Sancti Augustini, „De Civitate Dei contra Paganos“ (Аурелије Августин, „О Državi Božjoj protiv pagana“)
- [9] Catholic Encyclopedia – Paganism: <http://www.newadvent.org/cathen/11388a.htm>
- [10] Oxford English Dictionary (British & World English) – Paganism: <http://oxforddictionaries.com/definition/english/pagan>
- [11] Merriam-Webster Dictionary – Pagan: <http://www.merriam-webster.com/dictionary/pagan>
- [12] Кур'ан, Сура 98, ајет 6.
- [13] Милан Вујаклија, „Лексикон страних речи и израза“, стр. 665, Просвета, Београд, 1972.
- [14] Isaac Bonewits, “Defining Paganism: Paleo-, Meso-, and Neo-“, 1979., 2007. : <http://www.neopagan.net/PaganDefs.html>
- [15] Michael York, „Pagan Theology: Paganism As A World Religion“, New York University Press, New York, 2003.
- [16] Kaarina Aitamurto, „Why is the Old Spirituality Reviving?“, *Nizhniy Novgorod Association for the Study of Religions*, 25.12.2009.
- [17] Спасоје Васиљев, „Словенска митологија“, Србобран, 1928., стр. 3, <http://ebooks.antikvarne-knjige.com/slovenska-mitol-vasiljev/>
- [18] Бојан Јовановић, „Дух паганског наслеђа у српској традиционалној култури“, Светови, Нови Сад, 2000.
- [19] Oxford English Dictionary (British & World English) – Heathen: <http://oxforddictionaries.com/definition/english/heathen>
- [20] Merriam-Webster Dictionary – Heathen: <http://www.merriam-webster.com/dictionary/heathen>
- [21] Oxford English Dictionary (British & World English) – Neopaganism: <http://oxforddictionaries.com/definition/english/neopaganism>
- [22] Oxford English Dictionary (US English) – Neopaganism: <http://oxforddictionaries.com/definition/american-english/neopaganism>
- [23] Merriam-Webster Dictionary –Neopagan: <http://www.merriam-webster.com/dictionary/neo-pagan>
- [24] Милан Вујаклија, „Лексикон страних речи и израза“, стр. 614, Просвета, Београд, 1972.
- [25] Шнирельман, 1998., стр. 3
- [26] Гайдуков, 2000., стр. 12
- [27] Гурко А. В., „Новые религии в Республике Беларусь: генезис, эволюция, последователи“, Минск, 2006., стр.44
- [28] Шнирельман, 2001.
- [29] Д. Гаврилов, В. Винник, Д. Георгис, С. Зобнина, „Анализ современного мифотворчества в новейших исследованиях по язычеству“, 1999.
- [30] Bonewits, 1979., 2007.
- [31] Markus Altena Davidsen, „What is Wrong with Pagan Studies?“, *Method and Theory in the Study of Religion* 24 (2012), 183-199
- [32] Graham Harvey, „Contemporary Paganism: Listening People, Speaking Earth“, C. Hurst & Co. Publishers, London, 1997.
- [33] Barbara Jane Davy, “Introduction to Pagan Studies”, Rowman Altamira, 2007.
- [34] Murphy Pizza, James R. Lewis, „Handbook of Contemporary Paganism“, Brill Academic Publishing, 2009.
- [35] York, 2003.
- [36] Aitamurto, 2007.

- [37] Michael F. Strmiska, „Modern Paganism in World Cultures: Comparative Perspectives“, ABC-CLIO, Santa Barbara, California, 2005.
- [38] Strmiska, p2.
- [39] Strmiska, p233.
- [40] Aitamurto, K., „Russian Rodnoverie - Negotiating Individual Traditionalism“, Aleksanteri Institute, University of Helsinki, The International Conference, Bordeaux, France, 2007.
- [41] Аитамурто, 2007.
- [42] Kaarina Aitamurto, „Why is the Old Spirituality Reviving?“, Nizhniy Novgorod Association for the Study of Religions, 25.12.2009.
- [43] Аитамурто, 2007.
- [44] Аитамурто, 2009.
- [45] Svätoháj Rodnej Viery, “O vzťahu k Staroslovanskej Inglistickej cirkvi Pravoslávnych Starovercov”,
<http://www.svatohaj.sk/vymedzenie.html>
- [46] „О подменах понятий в языке и истории славян и о псевдоязычестве“, Официальное заявление Круга Языческой Традиции и Союза Славянских Общин Славянской Родной Веры, 25.12.2009.:
<http://triglav.ru/zayavlenie.doc>
- [47] Bibliotheque Nationale, Paris (Manuscripts Arabe 1489 fol. 5v):
http://expositions.bnf.fr/livrarab/grands/0_01.htm
- [48] Wijdan Ali, „From Literal to Spiritual: The Development of the Prophet Muhammad’s Portrayal from 13th Century Ilkhanid Miniatures to 17th Century Ottoman Art“, Proceedings of the 11th International Congress of Turkish Art, Utrecht, August 23-28, 1999, No. 7, 1-24.
- [49] Mohammed Image Archive:
http://www.zombietime.com/mohammed_image_archive/islamic_mo_full/
- [50] Piotr Wiench, „Neopaganism in Central-Eastern Europe“, Spoleczenstwo otwarte 4/1995.; 5th World Congress of Central and Eastern European Studies in Warsaw, 1995.; New Religious Phenomena in Central and Eastern Europe after the Fall of Communism, Cracow 1995., Institute of Philosophy and Sociology, Polish Academy of Sciences, Warsaw, 09.02.2007.
- [51] Информациони центар “Svevlad”:
<http://www.svevlad.org.rs/>
- [52] Združenje “Staroverci”:
<http://www.staroverci.si/>
- [53] Stowarzyszenie “Żertwa”:
<http://www.zertwa.pl/>
- [54] “Svätoháj Rodnej Viery”:
<http://www.svatohaj.sk/>